

บทที่ 2

ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาและทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเปรียบเทียบข้อบังคับสำหรับนักวิชาชีพบัญชีระหว่างประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์และประเทศอินเดียในครั้งนี้ มีดังนี้

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับข้อบังคับสำหรับนักวิชาชีพบัญชี

1. ข้อบังคับสำหรับนักวิชาชีพบัญชี (Regulation of the Accountancy Profession)

(International Federation of Accountants, 2007 : Online)

เป็นแนวนโยบาย (Policy Position) ในการกำหนดข้อบังคับสำหรับนักวิชาชีพบัญชีของสหพันธ์นักบัญชีระหว่างประเทศ (International Federation of Accountants: IFAC) ตีพิมพ์เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2550 แนวนโยบายฉบับนี้ถือเป็นแนวทางให้กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกสามารถนำไปใช้ในการกำหนดข้อบังคับสำหรับนักวิชาชีพบัญชีในประเทศของตนได้ ซึ่งในแนวนโยบายดังกล่าวได้ระบุว่า ข้อบังคับสำหรับนักวิชาชีพบัญชีที่ดีต้องมีการกำหนดเนื้อหาครอบคลุม ในเรื่องดังต่อไปนี้

1.1 คุณสมบัติของนักวิชาชีพบัญชี (Entry and Licensing Requirements) โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณสมบัติด้านการศึกษา (Education Requirements)

1.2 การควบคุม กำกับดูแลการปฏิบัติงานของนักวิชาชีพบัญชี (Monitoring of Professional Accountant Behavior and Performance)

1.3 จรรยาบรรณของนักวิชาชีพบัญชี (Ethical Standards)

1.4 บทลงโทษสำหรับนักวิชาชีพบัญชี (Disciplinary Systems and Procedures)

2. มาตรฐานการศึกษาสำหรับนักวิชาชีพบัญชีระหว่างประเทศ (International Education Standards for Professional Accountants: IES) (International Federation of Accountants, 2008 :

Online)

เป็นมาตรฐานที่กำหนดคุณสมบัติด้านการศึกษา ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานวิชาชีพบัญชี รวมทั้งจรรยาบรรณของนักวิชาชีพบัญชี ซึ่งกำหนดโดย IFAC ปัจจุบันมีทั้งหมด 8 ฉบับ คือ IES 1 – IES 8 สำหรับมาตรฐานเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติและจรรยาบรรณของนักวิชาชีพบัญชีที่สำคัญมี 4 ฉบับ ดังนี้

2.1 IES 2: หัวข้อในหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพบัญชี (Content of Professional Accounting Education Programs) (International Federation of Accountants, 2008 : Online)

ประกาศใช้เมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2547 มาตรฐานฉบับนี้กำหนดหลักสูตรการศึกษาสำหรับนักวิชาชีพบัญชี ซึ่งต้องมีสาระสำคัญครอบคลุมในหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1.1 หัวข้อเกี่ยวกับการบัญชี การเงิน และหัวข้ออื่นที่เกี่ยวข้อง (Accounting, Finance and Related Knowledge Component) ซึ่งประกอบด้วยวิชา

- 1.) บัญชีการเงินและรายงานทางการเงิน (Financial Accounting and Reporting)
- 2.) บัญชีบริหารและการควบคุม (Management Accounting and Control)
- 3.) ภาษีอากร (Taxation)
- 4.) ธุรกิจและกฎหมายธุรกิจ (Business and Commercial Law)
- 5.) การตรวจสอบและการรับรอง (Audit and Assurance)
- 6.) การเงินและการจัดการทางการเงิน (Finance and Financial Management)
- 7.) จรรยาบรรณของวิชาชีพ (Professional Values and Ethics)

2.1.2 หัวข้อเกี่ยวกับองค์กรและธุรกิจ (Organizational and Business Knowledge Component) ซึ่งประกอบด้วยวิชา

- 1.) เศรษฐศาสตร์ (Economics)
- 2.) สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (Business Environment)
- 3.) การบริหารองค์กร (Corporate Governance)
- 4.) จริยธรรมทางธุรกิจ (Business Ethics)
- 5.) ตลาดเงิน (Financial Markets)
- 6.) วิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Methods)
- 7.) พฤติกรรมองค์กร (Organizational Behavior)
- 8.) การจัดการ และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ (Management and Strategic Decision Making)
- 9.) การตลาด (Marketing)
- 10.) ธุรกิจระหว่างประเทศ (International Business and Globalization)

2.1.3 หัวข้อเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology Component) ซึ่งประกอบด้วยวิชา

- 1.) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ (General Knowledge of IT)
- 2.) ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT Control Knowledge)
- 3.) ความสามารถในการควบคุมเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT Control Competences)
- 4.) ความสามารถของผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT user competences)
- 5.) ความสามารถและบทบาทของผู้บริหาร (Manager) ผู้ประเมิน (Evaluator) และผู้ออกแบบ (Designer) ระบบสารสนเทศ

2.2 IES 4: จรรยาบรรณของนักวิชาชีพบัญชี (Professional Values, Ethics and Attitudes) (International Federation of Accountants, 2008 : Online)

ประกาศใช้เมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2548 มาตรฐานฉบับนี้กำหนดให้นักวิชาชีพบัญชีต้องมีจรรยาบรรณของนักวิชาชีพบัญชีตาม Code of Ethics for Professional Accountants (International Federation of Accountants, 2005 : Online) ในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ความซื่อสัตย์ (Integrity) นักวิชาชีพบัญชีต้องมีความซื่อสัตย์และตรงไปตรงมา

2.2.2 ความเป็นกลาง (Objectivity) นักวิชาชีพบัญชีต้องไม่มีความลำเอียง (Bias) ผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) หรือได้รับอิทธิพลจากบุคคลอื่น ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจ (Judgment) ทางวิชาชีพหรือธุรกิจ

2.2.3 ความสามารถและความระมัดระวังทางวิชาชีพ (Professional Competence and Due Care) นักวิชาชีพบัญชีต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในด้านการปฏิบัติงาน กฎหมาย ข้อบังคับ และเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถทางวิชาชีพอยู่ในระดับที่สามารถให้บริการทางวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.4 การรักษาความลับ (Confidentiality) นักวิชาชีพบัญชีต้องเก็บรักษาข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติงานวิชาชีพไว้เป็นความลับ และไม่เปิดเผยข้อมูลดังกล่าวแก่บุคคลอื่นหากไม่ได้รับอนุญาต หรือเป็นการกระทำหน้าที่ตามกฎหมาย

2.2.5 การกระทำทางวิชาชีพ (Professional Behavior) นักวิชาชีพบัญชีต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง เพื่อหลีกเลี่ยงการกระทำใด ๆ ที่อาจทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่วิชาชีพ

2.3 IES 5: คุณสมบัติเกี่ยวกับประสบการณ์การฝึกหัดงาน (Practical Experience Requirements) (International Federation of Accountants, 2008 : Online)

ประกาศใช้เมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2548 มาตรฐานฉบับนี้กำหนดให้นักวิชาชีพบัญชีต้องผ่านการฝึกหัดงานทางวิชาชีพ (Practical Experience) เป็นระยะเวลาตามที่ผู้ขึ้นทะเบียนเป็นนักวิชาชีพบัญชีจะมีความรู้ทางวิชาชีพ (Professional Knowledge) ทักษะทางวิชาชีพ (Professional Skills) และคุณธรรมจริยธรรมทางวิชาชีพ (Professional Values, Ethics and Attitudes) เพียงพอต่อการปฏิบัติงานวิชาชีพบัญชี และพร้อมสำหรับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทางวิชาชีพต่อไปในอนาคต ซึ่ง IFAC ได้กำหนดให้ผู้ที่สามารถขึ้นทะเบียนเป็นนักวิชาชีพบัญชีได้ต้องผ่านการฝึกหัดงานทางวิชาชีพมาแล้วอย่างน้อย 3 ปี

2.4 IES 7: การพัฒนาความรู้ต่อเนื่องทางวิชาชีพ (Continuing Professional Development) (International Federation of Accountants, 2008 : Online)

ประกาศใช้เมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2549 มาตรฐานฉบับนี้กำหนดให้นักวิชาชีพบัญชีมีหน้าที่ต้องพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่ทำหน้าที่เป็นนักวิชาชีพบัญชี (Lifelong Learning) ผ่านกระบวนการพัฒนาความรู้ต่อเนื่องทางวิชาชีพ (Continuing Professional Development: CPD) โดยระบุให้นักวิชาชีพบัญชีต้องผ่านการพัฒนาความรู้ต่อเนื่องทางวิชาชีพอย่างน้อย 120 ชั่วโมงภายในระยะเวลา 3 ปี ซึ่งต้องเป็นการพัฒนาความรู้ต่อเนื่องทางวิชาชีพที่ได้รับการรับรองทางวิชาชีพอย่างน้อย 60 ชั่วโมง และในแต่ละปีต้องผ่านการพัฒนาความรู้ต่อเนื่องทางวิชาชีพไม่น้อยกว่า 20 ชั่วโมง

2.5 IES 8: คุณสมบัติด้านความสามารถของนักวิชาชีพสอบบัญชี (Competence Requirements for Audit Professionals) (International Federation of Accountants, 2008 : Online)

ประกาศใช้เมื่อ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 มาตรฐานฉบับนี้กำหนดให้นักวิชาชีพสอบบัญชีต้องมีคุณสมบัติทางด้านความสามารถของนักวิชาชีพสอบบัญชี ดังนี้

2.5.1 คุณสมบัติทั่วไป (General) ประกอบด้วย

- 1.) มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับนักวิชาชีพบัญชีทั่วไป
- 2.) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่า

2.5.2 คุณสมบัติด้านความรู้ (Knowledge Content) นักวิชาชีพสอบบัญชีต้องได้รับการศึกษาในวิชาดังต่อไปนี้

1.) การตรวจสอบข้อมูลประวัติทางการเงิน (Audit of Historical Financial Information) ชั้นสูง ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับ

1.1) วิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด (Best Practices) ในการตรวจสอบข้อมูลประวัติทางการเงิน และประเด็นสำคัญอื่นที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน

1.2) มาตรฐานการสอบบัญชีระหว่างประเทศ และแถลงการณ์ระหว่างประเทศ เรื่องการปฏิบัติงานสอบบัญชีระหว่างประเทศ (International Auditing Practice Statements: IAPSS)

1.3) มาตรฐานและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

2.) บัญชีการเงินและรายงานทางการเงิน (Financial Accounting and Reporting) ชั้นสูง ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับ

2.1) กระบวนการ (Processes) การปฏิบัติงาน (Practices) ประเด็นสำคัญในปัจจุบัน รวมทั้งพัฒนาการของบัญชีการเงินและรายงานทางการเงิน (Financial Accounting and Reporting)

2.2) มาตรฐานรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (International Financial Reporting Standards: IFRSs)

2.3) มาตรฐานและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

3.) เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับ

3.1) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology Systems) สำหรับบัญชีการเงิน การรายงานทางการเงิน ประเด็นสำคัญอื่นที่เกี่ยวข้อง และการพัฒนา

3.2) กรอบการทำงาน (Frameworks) ในการประเมินการควบคุม (Controls) และความเสี่ยง (Risks) ของระบบบัญชีการเงินและการรายงานทางการเงินที่เหมาะสมสำหรับการตรวจสอบข้อมูลประวัติทางการเงิน

2.5.3 คุณสมบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมของวิชาชีพ (Professional Values, Ethics and Attitudes) นักวิชาชีพสอบบัญชีต้องปฏิบัติตาม Code of Ethics for Professional Accountants ของ IFAC ในเรื่องดังต่อไปนี้

1.) ความซื่อสัตย์ (Integrity)

2.) ความเป็นกลาง (Objectivity)

3.) ความสามารถและความระมัดระวังทางวิชาชีพ (Professional Competence and Due Care)

4.) การรักษาความลับ (Confidentiality)

5.) การกระทำทางวิชาชีพ (Professional Behavior)

2.5.4 คุณสมบัติด้านประสบการณ์การฝึกหัดงาน (Practical Experience)

มาตรฐานฉบับนี้กำหนดให้ผู้ที่สามารถขึ้นทะเบียนเป็นนักวิชาชีพสอบบัญชีได้ต้องมีประสบการณ์การฝึกหัดงานสอบบัญชีอย่างน้อย 3 ปี และต้องเป็นประสบการณ์การฝึกหัดงานตรวจสอบข้อมูลประวัติทางการเงิน อย่างน้อย 2 ปี

2.5.5 คุณสมบัติด้านการพัฒนาความรู้ต่อเนื่องทางวิชาชีพ (Continuing Professional Development)

ตาม IES 7 เป็นคุณสมบัติของนักวิชาชีพบัญชีทุกด้าน รวมทั้งนักวิชาชีพสอบบัญชี

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับข้อบังคับสำหรับนักวิชาชีพบัญชี

ศิลปิน ศรีจันทร์เพชร (2545) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่องนักวิชาชีพบัญชีกับ IEG ฉบับที่ 9 ว่า ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเศรษฐกิจไทยมีการเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกมากขึ้น ทำให้ธุรกิจระหว่างประเทศขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านการค้าและการลงทุน ประเทศไทยได้ผ่านระยะเวลาของความรุ่งโรจน์ในอดีตมาสู่ความชะงักงันและถดถอยในปัจจุบัน คงปฏิเสธไม่ได้ว่านักบัญชีในปัจจุบันจำเป็นต้องมีการปรับตัวอย่างมากเช่นกัน ทั้งทางด้านความรู้ความชำนาญและทักษะที่จำเป็นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สหพันธ์นักบัญชีระหว่างประเทศ (International Federation of Accountants: IFAC) เป็นองค์กรทางวิชาชีพบัญชีองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาวิชาชีพให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมดังกล่าว ในฐานะประเทศสมาชิกของ IFAC สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย (ส.บช.) ได้ใช้แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับวิชาชีพที่กำหนดโดย IFAC ในหลาย ๆ เรื่อง เช่น มาตรฐานการสอบบัญชีที่กำหนดโดยส.บช. ได้มีการปรับปรุงใหม่ทั้งหมดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน โดยจัดทำขึ้นตามมาตรฐานการสอบบัญชีระหว่างประเทศ (International Standards on Auditing: ISAs) ที่กำหนดโดย IFAC นอกจากนี้มรรยาทของนักวิชาชีพบัญชี (Code of Ethics for Professional Accountants) ซึ่งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง โดยครอบคลุมสาขาวิชาชีพบัญชีทั้งหมด (มิใช่ครอบคลุมเฉพาะวิชาชีพสอบบัญชีดังเช่นที่เป็นมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน) ก็จะใช้แนวทางของ IFAC เช่นกัน

อุเทน เลาน้ำทา (2547) ได้ศึกษาเปรียบเทียบข้อบังคับสำหรับนักวิชาชีพบัญชีระหว่างประเทศไทย ประเทศมาเลเซียและประเทศเวียดนาม โดยทำการเปรียบเทียบจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับนักวิชาชีพบัญชีของแต่ละประเทศ โดยศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิทั้งที่เป็นหนังสือเชิงวิชาการ วารสารนักบัญชี กฎหมายเกี่ยวกับบัญชี ข้อมูลเอกสารประกอบการอบรมสัมมนา ข้อมูลออนไลน์ต่าง ๆ ในด้านที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของนักวิชาชีพบัญชี ด้านจรรยาบรรณของนักวิชาชีพบัญชี ด้านการปฏิบัติงานของนักวิชาชีพบัญชี ด้านการควบคุมกำกับดูแลนักวิชาชีพ และในด้านบทลงโทษของนักวิชาชีพบัญชี จากการศึกษาพบว่า ประเทศมาเลเซียมีพัฒนาการทางด้านบัญชีที่เกี่ยวข้องกับข้อบังคับของนักวิชาชีพบัญชีที่กำหนดไว้ล่วงหน้ากว่าประเทศไทยและประเทศเวียดนาม มีสถาบันวิชาชีพที่หลากหลายสำหรับนักวิชาชีพบัญชีเฉพาะด้าน สถาบันวิชาชีพมีอิสระในการกำกับดูแลนักวิชาชีพบัญชีด้วยกันอย่างเต็มที่ และประเทศมาเลเซียได้บังคับให้นักวิชาชีพบัญชีต้องเป็นสมาชิกกับสถาบันวิชาชีพ ซึ่งประเทศไทยและประเทศเวียดนามยังไม่มีข้อกำหนดนี้ ในด้านการศึกษาวิชาการบัญชีเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและสามารถปฏิบัติงานในระดับท้องถิ่นและระดับสากลนั้น ประเทศไทยและประเทศมาเลเซียได้มีการปรับหลักสูตรทางการศึกษาไปแล้วเมื่อไม่นานมานี้ ซึ่งเชื่อว่าหลักสูตรดังกล่าวจะทำให้ได้คุณลักษณะของบัณฑิตทางการบัญชีที่ตลาดแรงงานต้องการ ประเทศไทยเวียดนามถึงแม้ว่าจะมีพัฒนาการที่ช้ากว่าแต่ก็เริ่มเห็นพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องหลังจากได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากกลุ่มประเทศยุโรป และถือได้ว่ามีพัฒนาการทางการบัญชีที่รวดเร็วกว่าประเทศหนึ่งในปัจจุบัน

นิพันธ์ เห็นโชคชัยชนะ (2548) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่องลักษณะสำคัญของวิชาชีพบัญชีว่า การบัญชีเป็นวิชาชีพหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะว่าวิชาชีพบัญชีเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในทุกภาคส่วนทั้งภาคเอกชน ภาครัฐ และภาครัฐวิสาหกิจ ทั้งกิจการที่มุ่งหวังผลกำไร และกิจการที่ไม่มุ่งหวังผลกำไร คนไทยทั่วไปรู้จักและใช้บริการวิชาชีพบัญชีในวงแคบเฉพาะด้านการทำบัญชีและด้านการสอบบัญชีตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลรัษฎากรกำหนดให้ธุรกิจหรือนิติบุคคลจัดทำบัญชี งบดุล และบัญชีกำไรขาดทุน ตลอดจนงบการเงินดังกล่าวต้องผ่านการตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีก่อน ต่อมาวิชาชีพบัญชีให้บริการที่หลากหลายแก่สังคมไทยอย่างกว้างขวางมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน

สุวรรณ หวังเจริญเดช (2548) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่องการปรับตัวของนักบัญชีภายใต้การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีวิชาชีพ ว่า ในสถานการณ์ที่นวัตกรรมทางการเงิน การบริหาร การปฏิบัติงาน การตรวจ สอบ เทคโนโลยีสารสนเทศและความรู้ต่าง ๆ ได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วใน

ปัจจุบัน การปรับตัวขององค์กรและพนักงานในระดับต่าง ๆ จำเป็นต้องให้ความสนใจกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่ยึดติดกับกรอบความคิดหรือวิธีการทำงานแบบเดิม ๆ โดยเฉพาะนักบัญชียุคใหม่ต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ต้องเป็นผู้ที่ตื่นตัวและแสวงหาความรู้ในศาสตร์หรือวิชาชีพอื่นที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพบัญชีให้มากขึ้น
- ต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้และเข้าใจถึงแหล่งที่มาและที่ไปของข้อมูล ตลอดจนกระบวนการของการเกิดรายการทางการบัญชี
- ต้องปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่เปลี่ยนแปลงไป
- ต้องรู้จักปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในความต้องการของข้อมูล และควรเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้การบัญชีมีความทันสมัย
- ต้องพัฒนาขอบเขตหน้าที่การงานและกิจกรรมที่กระทำจากการเน้นบันทึกรายการการจัดทำบัญชีและรายงานทางการเงิน ไปเป็นกิจกรรมที่ช่วยเพิ่มคุณค่าที่สามารถตอบสนองทิศทางการบริหารขององค์กรได้
- ต้องเข้าใจและออกแบบฐานข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสำคัญในการสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารระดับสูงได้
- ต้องเป็นผู้ที่รับฟังเหตุผลและความคิดเห็นของร่วมงานและคนอื่น ตลอดจนแสวงหาข้อมูลเพื่อความเข้าใจอย่างแท้จริง แล้วจึงโน้มน้าวให้ผู้อื่นเข้าใจ และยอมรับเหตุผลในความคิดเห็นของตนเอง
- ต้องเป็นผู้ที่พัฒนาและเฝ้าหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ตลอดจนปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง